

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ВИКЛАДАННЯ ЛОГІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
(17-18 ТРАВНЯ 2018 РОКУ)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**Редакційна колегія: А. Є. Конверський, д-р філос. наук, акад. НАН України;
І. В. Хоменко, д-р філос. наук, проф. (відп. ред.); д-р філос. наук, проф.;
О. Ю. Щербина, д-р філос. наук, проф.; Я. В. Шрамко, д-р філос. наук, проф.;
Т. В. Піонтковська, канд. філос. наук (відп. секр.).**

*Рекомендовано до друку вченою радою філософського факультету
(протокол № 7 від 26 березня 2018 року)*

"Викладання логіки та перспективи її розвитку", VIII Міжн. наук.-практ. конф. (2018 ; Київ). VIII Міжнародна науково-практична конференція "Викладання логіки та перспективи її розвитку", 17-18 травня 2018 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2018. – с. 95.

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, що проходила на кафедрі логіки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 17-18 травня 2018 року, присвячено актуальним проблемам викладання логіки, риторики, еристики, теорії і практики аргументації, перспективам та концепціям цих дисциплін, здебільшого як курсів за вибором у багаторівневій системі сучасної освіти.

Для логіків, філософів, а також всіх, хто цікавиться проблемами сучасної логіки та дисциплін логічного циклу.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; (+38044) 239 32 32.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редаколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

народного господарства, інформаційно-комунікаційних технологій, виробництва нових матеріалів і продуктів, розвиток робототехніки, космічної галузі змусило зайнятися підготовкою фахівців, здатних успішно впоратись з викликами інформаційного суспільства, рухатись шляхом розвитку компетенцій.

По-друге, це інформатизація освіти.

По-третє, чималу роль серед сучасних тенденцій відіграє інтернаціоналізація освіти.

До 2015 року на шлях інтернаціоналізації та гармонізації систем вищої освіти встали 47 країн. У 1999 році представниками 29 країн було прийнято добровільне рішення брати участь у процесі створення Європейського простору вищої освіти.

Система освіти у кожній окремій країні пов'язана з її суспільно-культурним середовищем і виробничо-технологічною базою, безліччю складних функціональних відносин і залежностей. У сучасності, коли у розвинених країнах практично вирішене питання загальної середньої освіти, а вища стала масовим явищем, зазначені відносини і залежності обґрунтовано зайняли одне з провідних місць серед громадських і державних пріоритетів. Говорячи про інтернаціоналізацію не можна не згадати про масовий характер вищої освіти. Коли освіта стає не тільки масовою, але і загальнодоступною у різних країнах, безпосередньо постає питання про якість та ефективність. Поняття ефективності прив'язано до економіки, у межах якої освіта розглядається як ринок освітніх послуг, ну а якість – це безпосередній результат освітньої діяльності, то від чого залежить соціальний, культурний та інноваційний розвиток будь-якої держави. Ідучи шляхом впровадження дорожньої карти, важливо зберегти те краще, що здобула система білоруської освіти за ті не надто тривалі роки власного становлення і розвитку.

По-четверте, це інноваційність освіти, яка в свою чергу тісно пов'язана з поняттям "Університет 3.0" або по-іншому інтеграцією науки, освіти і бізнесу. Інтеграція наукових досліджень в освітній процес сьогодні є тією базовою платформою, на основі якої формуються нові напрями, як в освітній діяльності, так і в науці. У зв'язку з цим сучасний стан і перспективи розвитку соціально-гуманітарної освіти набувають особливої актуальності.

Надія Козаченко

n.p.kozachenko@gmail.com

ПОМИЛКИ ПРИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА ВИВЕДЕННІ ВИСНОВКІВ З ТЕКСТУ

Важливим проявом логічної культури та критичного мислення є вміння здійснювати аналіз тексту та виводити з нього адекватні висновки. На цьому шляху нас підстерігає ціла низка складностей, пов'язаних не лише з тим, що ми сьогодні перебуваємо в оточенні неякісного та

відверто маніпулятивного інформаційного матеріалу, але й зумовлених притаманними нам похибками інтерпретації. Розглянемо деякі з них.

Про це не йдеться. Помилка такого типу виникає, коли зроблений висновок не передбачається тільки самим текстом, а випливає з додаткових припущень, або відомої читачу інформації. Наприклад: З виразу "Студенти мають вміти здійснювати контекстуальний аналіз" неправомірно робиться висновок, що студенти повинні уважно слухати викладача. Це пов'язані речі, але в даному контексті про це не йдеться.

Хибне неявне припущення. Така помилка виникає, коли при аналізі тексту ми доповнюємо пропущені елементи тексту власними їх варіантами, які не відповідають дійсності або задуму автора. Таким чином можна увести до тексту хибні посилки, означення, способи виведення тощо. Наприклад: З виразу "Планетологи виявили натяки на те, що на Венері існують своєрідні міні-континенти і тектонічні процеси" неправомірно робиться припущення, що люди літали на Венеру.

Перенесення властивості з одного на всіх, з частини на ціле. Помилка такого типу виникає, коли в тексті йдеться про поодинокий випадок (хоча і дуже яскравий), про частину певної множини, що володіє певною властивістю. Та у читача може виникнути враження, що згадана властивість може бути приписана всій множині. Наприклад: з виразу "Наполеон, будучи великим полководцем, при тому був дуже пихатою людиною" робиться висновок, що всі полководці – пихаті.

Виведення оціночних висновків з фактичного матеріалу. Помилка виникає тоді, коли висновки формулюються на основі власного ставлення до тексту, а не на основі тих підстав, які пропонує текст. Так, текст може торкатися болючої теми, або, навпаки, бути нецікавим, що впливає на отримане враження і зроблені висновки. Наприклад: З виразу "Сучасні вчителі у більшості випадків перевантажені паперовою роботою, до того ж вимушені працювати в умовах зміни системи освіти" помилковим буде виводити висновок "вчителі погано вчать дітей". Помилка щодо виведення оціночних висновків найчастіше поєднується з помилкою "про це не йдеться".

Виведення фактичних висновків з оціночних суджень. Помилка такого типу виникає, коли в тексті автор яскраво формулює і аргументує власну думку щодо певної тези, висловлює власне ставлення до неї таким чином, що читач не тільки погоджується з ним, але й приймає цю оцінку як факт. Наприклад: Найчастіше прикладом такої помилки стають висновки глядачів популярних телеканалів та новинних сайтів, які запрошують політичних та суспільних діячів до виступів. У своїх промовах вони найчастіше несхвально оцінюють роботу опонентів, з чого глядач робить висновок, що останні не виконують своїх функцій, при тому, що для такого висновку на основі почутого немає достатньої підстав.

Підміна ідеї тексту власним ставленням або ігнорування ідеї тексту на тлі поширеної думки. Така помилка виникає внаслідок наявної стійкої власної позиції, яка накладається на отриману інформацію і "перекриває" її. Також подібна ситуація виникає, коли аргументативна сила текс-

ту дуже слабка і не перевищує наявні "аргументи" того, хто сприймає текст. Наприклад: "Депутати активно впливають на процес законотворення" на тлі поширеної негативної думки все ж таки не спростовує висновку, що депутати не впливають на цей процес.

Підміна непідтвердженості неможливістю. Наприклад: "До цих пір не існує підтвердження наявності позаземних цивілізацій" може сприйнятися як підтвердження неможливості їх наявності.

Сумнівні посилки. Така помилка виникає, коли текст сам по собі містить сумнівні, або й відверто хибні посилки. Формально висновки можна зробити, але вони не будуть претендувати на істинність. Продуктивно робити висновки з текстів, що містять сумнівні посилки, для того щоб краще показати сумнівність посилки, оскільки часто з таких посилки можна отримати суперечливий або нісенітний висновок. В той час як хибність посилки може бути завуальована колоритом тексту, виведені з них абсурдні висновки, що суперечать, наприклад, відомим даним, підтвердженням тезам, здоровому глузду тощо, можуть яскраво довести неправомірність використання таких сумнівних тверджень. Наприклад: З виразу "Гени, що містяться в продуктах, які ми вживаємо, негативно впливають безпосередньо на наш геном, а генномодифіковані продукти містять гени" очевидно випливає висновок, що вживання ГМО шкідливе, але також випливає висновок, що вживання будь-яких продуктів, що містять гени, також шкідливе, тобто і м'яса, і помідорів, і грибів тощо.

Наталія Колотілова
n_kolotilova@ukr.net

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ З ЛОГІКИ ДЛЯ ФІЛОСОФІВ-МАГІСТРІВ

На філософському факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка для магістрів спеціалізація з логіки запроваджена разом зі спеціалізацією з історії філософії. Проектною групою у складі декана, завідувачів випускових кафедр та членів науково-методичної комісії факультету розроблена освітньо-наукова програма другого рівня вищої освіти на здобуття освітнього ступеню магістра за спеціальністю 033 "Філософія". Ця програма містить обов'язкові та вибіркові компоненти. Серед останніх студентам пропонується зокрема спеціалізація "Історія філософії та логіка".

Власне логічна складова зазначеної спеціалізації передбачає спеціальні курси, що зорієнтовані на поглиблене вивчення як загальної проблематики сучасного логічного знання, так і прикладних аспектів застосування логіки в царині аналізу юридичної аргументації, логічної лексикографії, а також встановлення специфіки логіки в Київській філософській традиції. Варто підкреслити, що спеціальні курси з історико-філософської проблематики гармонійно поєднуються з вказаною логічною складовою спеціалізації,

ЗМІСТ

AWWAD M. Frege's logic and the origins of computing	3
ALEKSIUK I. Logical analysis of natural language course.....	4
АСТАРОВА-VIAZMINA O. Gesture as a speech utterance and the boundaries of its logical structure	5
АФОШИНА Д. Перспективи міждисциплінарного розвитку логіки: практичне застосування.....	6
БАБЮК В. Поняття релевантності до аудиторії: між когнітивною лінгвістикою та теорією аргументації.....	7
BALBIANI P. Spatio-epistemic logics: when knowledge meets geometry	8
BALBIANI P., GENCER C. About the unification type of topological logics over euclidean spaces	8
БАНЬКОВСЬКА Ю. Еристика як майстерність ведення спору	9
БАРКОВСЬКИЙ П. Замітки на полях дискусії про "поняття" у контексті роботи термінологічної комісії у створенні списку термінів з логіки та методології науки білоруською мовою	10
БОВТАЧ С. Шляхи популяризації логіки на філософському факультеті ЛНУ ім. Івана Франка	11
БОНДАЖЕВСЬКА Л. Тенденції змін курсу "логіка" для нефілософських спеціальностей.....	14
ВАРЕНИЦЯ О. "Словник чеських філософів": особливості чеської інтелектуальної традиції	15

ВЛАСОВА О. Методичні аспекти використання дискусійних методів навчання у вищій школі	16
VOROBJOVA S. Communicative preferences of the course of logic at the faculty of philosophy of the Belarusian State University	17
VROUBLEVSKAYA-TOKER T. Logic for students majored in law: peculiarities of teaching	18
VIATKINA N. Deference as analytic technique and pragmatic process	18
ГАЙДИЧ Н. Критичне мислення в контексті сучасної інтелектуальної стратегії.....	19
ГОЛУБОВИЧ І., БАРБА М., МОЦАРЕНКО К. Логіка у публічному просторі: досвід освітнього проекту "Intellectuarium"	20
ГОНЧАРОВА Н. Інтерактивні методи у викладанні логіки майбутнім юристам	21
ГРАБЕНКО Д. Головне в логіці: її масштаб та межі	22
DZISKO-SCUMANN M. Logic and its importance to the core competencies development.....	23
ДОНЕЦЬ Д. Логічний метод у філософській системі В.М.Карпова.....	24
ЄМЕЦЬ Н. Побудова аргументації: універсальні й контекстуальні способи підтвердження висновку.....	25
ЖАНГОЖА А. Системи, побудовані на знанні та нечітка логіка у викладаннях курсів з логіки.....	26
ЗНМАКІНА Т. Stages of the formation of the pragma-dialectic theory of argumentation	27

ЗАГУДАЄВА О. Необхідність викладання логіки для юристів: зарубіжний досвід	28
ІВАНОВА І. Предмет логіки у словниках та енциклопедіях: російськомовна професійна література ХХ ст.....	29
КИРИЧЕНКО М. "Спекулятивний реалізм" – само-циклічна логіка гістерезису тотальності модерних стратегій філософування?	30
КЛІШЕВИЧ Н. Сучасний стан та перспективи розвитку соціально-гуманітарної освіти в Республіці Білорусь.....	30
КОЗАЧЕНКО Н. Помилки при інтерпретації та виведенні висновків з тексту.....	31
КОЛОТІЛОВА Н. Спеціалізація з логіки для філософів-магістрів.....	33
KONVERSKIY A. Explanation as a form of argumentation.....	34
КОКНАН Y. Logic as a disunited science	36
КРИКУН В. Підштовхування як метод впливу в умовах комунікації	36
KUZNETSOV V. Conservative and non-conservative development of a scientific theory	37
КУЛІНІЧ Г. Аргументативні фрейми та діалектичний вимір аргументативних міркувань: точки перетину	38
КУЦЕПАЛ С. Значення логіки для формування професійної компетентності правознавців	39
LAKTIONOVA A. Truth for kant and contemporary minimsism	39
ЛЯГЧИЛІН А. Викладання логіки у Беларусі.....	40

МАІЕВСКА М. Emotive language as an effective component of persuasion in visual argument.....	40
МАСВЕТН Д. Teaching logic historically	41
МАСЛІКОВА І. Крос-культурні дослідження в оцінці суспільного життя	42
МАТЮШИНА І. Логічне та нелогічне у вимогах до вступних випробувань із загальних навчальних правничих компетентностей.....	44
МІЗЯКІНА С. Logic in the teaching of philosophy	45
МІСКЕВІЧ В. Teaching logic in Belarusian State University of Informatics and Radioelectronics	45
МОЗГОВА Н. З історії викладання логіки в Київській духовній академії ХІХ ст.....	46
МОРОЗ Л. Teaching the logic of tolerance	47
НАВРОЦЬКИЙ В. Обґрунтування тверджень в аргументаційній семантиці.....	48
НЕВЕЛЬСЬКА-ГОРДСЬКА О. Логіко-методичні питання складання тестів загальної компетентності	49
ПАВЛЕНКО Ж. Місце логіки при вступних випробуваннях на другому рівні вищої освіти правничого спрямування.....	50
ПАВЛОВА О. Зсув в методології крос-культурних досліджень та логіка.....	51
ПАВЛОВСЬКА О. Постнекласичний тип раціональності та сучасна логіка	52
ПАРТИКО З. Особливості викладання логіки для студентів-журналістів	52

PETIK I.	
Undecidability and intuitionistic logic	53
PILETSKY E.	
Suppression task: between logic and cognitive science.....	54
ПІОНТКОВСЬКА Т.	
Поширення логіки в Україні в XVI – XVII ст.	55
ПЛАХТІЙ М.	
Історія української філософії та історія логіки: спільні й відмінні персоналії.....	56
REVA N.	
Understanding of the notion of reasoning.....	58
РУБАНЕЦЬ О.	
Особливість логіки реального мислення	58
RUDENKO S.	
Reception studies in the history of logic	60
SALTANOV M.	
Responsibility and evidence in the oral discourse. about criticism of sophistry by plato	61
СЕКУНДАНТ С.	
Історія філософії і теорія аргументації: до проблеми реформи філософської освіти	62
СИДОРУК Ю.	
Неформальна логіка та соціально-політичний дискурс: перспективи взаємодії.....	63
СИНИЦЯ А.	
Альтернативні способи розуміння логіки як науки	64
SOBOLIEVSKYI Y.	
Charles Morton and "A Logic System"	65
SOKOLCHIK V.	
The problem of logical contradiction between bioethical principles and the laws in modern society	65
СОЛОДКА О.	
Семіотика як логіка: маргіналії чи альтернативний проєкт?.....	66

СУМАРОКОВА Л. Про три смисли терміна "практична логіка"	67
ТУТАРЕНКО V. The discourse on Logic in German Classical Idealism	68
ТИЩЕНКО М. Про актуальність прикладів у викладанні теорії та практики аргументації	69
ТУТАР О. Communicative approach: logic and new	70
TRYBUS A. Implementing kalmár completeness proof for three-valued logics	71
TURENKO V. Features of phd-programs in logic in European countries: foreign experience for Ukraine	72
TIAGLO O. About standards of proof: a comparative analysis	73
FEDYUKOV D. Argumentation frameworks in machine learning systems	73
FONTANIVE D. Understanding Understanding (Metaunderstanding Thinking)	74
KHLOPUK O. Prescriptive criteria of success for semantic revision arguments in situations of moral condemnation	75
KHOMENKO I. Theory of argumentation in Ukrainian universities	76
TCHOUECHOV V., MALYCHINA G. Argumentation theory in a shadow of the etymology	76
ШЕНГЕРІЙ Л. Логіко-аналітична реконструкція ізоморфізму простих категоричних висловлювань, їх значень істинності та множини раціональних чисел	78
SHRAMKO N. The indispensability of logic education for the law students	79

SHRAMKO Y. Generalized consequence systems	79
ЩЕРБИНА Н. Проблема поваги у Ф. Бейкона: точки дотику історії філософії та риторики	80
ЩЕРБИНА О. Витлумачення юридичної логіки: коло проблем	81
ЮРКЕВИЧ О. Антитролінг: логіка в тролінг-технології	82
ЯГОДЗІНСЬКИЙ С. Нерівності Чебишова як засіб подолання когнітивних пасток	83
ЯКИМЕНКО К. Демагогія як інструмент впливу	83
ЯСКЕВИЧ Я. Логічні та етичні принципи в умовах викликів мережевої економіки	84
ЯСКОРСЬКА О. Необхідність застосування теорії аргументації для аналізу політичного дискурсу	85
АНОНС КРУГЛОГО СТОЛУ "ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ТА ІСТОРІЯ ЛОГІКИ: ТОЧКИ ЗІТКНЕННЯ" Модератор: завідувач кафедри історії філософії Кононенко Т.	86
АНОНС КРУГЛОГО СТОЛУ "КРОС-КУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУПЕРЕЧКИ" Модератор: завідувач кафедри логіки Хоменко І.	87
АНОНС КРУГЛОГО СТОЛУ "ЩО ТАКЕ ЮРИДИЧНА ЛОГІКА?" Модератор: професор кафедри логіки Щербина О.	87
АНОНС ДИСКУСІЙНОГО ЗАСІДАННЯ "ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЛОГІЧНОЇ ТА ФІЛОСОФСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ" Модератор: професор кафедри теоретичної та практичної філософії Кебуладзе В.	88

Наукове видання

ВИКЛАДАННЯ ЛОГІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
(17-18 ТРАВНЯ 2018 РОКУ)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 5,6. Наклад 50. Зам. № 218-8619.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 24.04.18

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"

б-р Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601,

☎ (044) 239 32 22; (044) 239 31 72; тел./факс (044) 239 31 28

e-mail: vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua

<http://vpc.univ.kiev.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02